

Falskmøntner hos Hitler

Der er tid efter anden fremkommet mange dystre beretninger om livet som fange i de tyske koncentrationslejre, men nedenstående beskrivelse af tilværelsen som falskmøntner ligger lidt ud over det sædvanlige. Artiklen er skrevet af den tidligere Dachau-fange Olav Holst på basis af hovedpersonens oplysninger, sådan som det fremgår af artiklen, og vi har med sædvanlig imødekommenhed lånt såvel stof som de ledsagende clichéer fra bladet »Pigtråd«, der som bekendt udgives af tidligere tysklandsfanger.

Vekselerer Sven Hoffgaard fotograferet i fangedragt og med fangenummer til lejrens kartotek.

Vi sidder i et stort, lyst kontor med moderne møbler, og fra vinduerne ser man ned over det snedækte Kongens Nytorv, der ligger i den mærkelige stilhed, som sænker sig over byen, når forretninger og kontorer har lukket tidligt om lørdagen og weekend-trafikken er afviklet.

Kontoret tilhører vekselererfirmaet Hoffgaard og Hertz, men det er ikke obligationer og aktier, eller kurser og udbytter, vi er kommet for at drøfte; derimod har vi bedt vekselerer Sven Hoffgaard fortælle om sin fortid som falskmøntner i Tyskland under krigen. Medens skumringen breder sig ude over torvet fordyber vi os i denne fortid, der nu ligger 12—15 år tilbage i tiden.

Sven Hoffgaard og hans familie blev taget af Gestapo i Gilleleje, medens de ventede på skibsløjlighed til at komme illegalt til Sverige. Familien blev splittet ad og fru og to døtre havnede efter mange strabadser i Theresienstadt, medens Sven Hoffgaard selv — nærmest af en fejltagelse — kom til koncentrationslejren Sachsenhausen i nærheden af Berlin.

Efter en kort tid i den sædvanlige karantæne, blev han udtaget til arbejde i blok 19, og det viste sig, at den velmeriterede københavnske vekselerer dermed blev medlem af alle tiders største falskmøntnerbande, hvis pengeforfalskninger fik selve Bank of England til at ryste i sine grundmure.

Vi genfortæller Sven Hoffgaards mundtlige beretning om det fantastiske foretagende.

— Blok 19 var omgivet af pigtrådshegn og fuldstændig isoleret fra den øvrige lejr. Ingen i Sachsenhausen vidste, hvad der foregik i den omhyggeligt afspærrede barakbygning — og ingen måtte vide noget. Når fangerne fra denne blok af en eller anden grund skulle ud i lejren, var de altid strengt

bevogtede, for at ingen skulle sætte sig i forbindelse med dem.

De fleste fanger i blok 19 havde på en eller anden måde tilknytning til trykkerifaget; der var stereotypører, gravører, typografer og fotografer, men der var også trykkeri i barakken, hvor man bl. a. lavede vigtige dokumenter og falske pas, men hovedopgaven var fremstilling af falske pengesedler.

Chefen var en major Bernhard Krüger, efter hvem foretagendet havde fået kodenavnet »Operation Bernhard«. Ideen med det hele var, at man ved at pumpe umådelige mængder af falske pundsedler ud på den sorte børs i de neutrale lande kunne skade Englands økonomi og dermed slå fjenden indefra.

Efter lang tids eksperimentering havde en tysk papirmølle endelig fundet ud af at lave papir, der fuldstændig svarede til det materiale, Bank of England brugte i sit seddeltrykkeri. I store kasser, der vejede mellem 100 og 150 kilo, kom papiret til Sachsen-

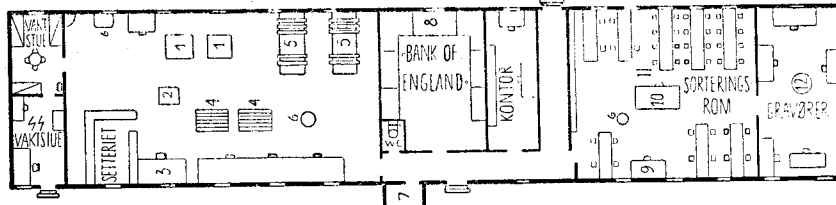
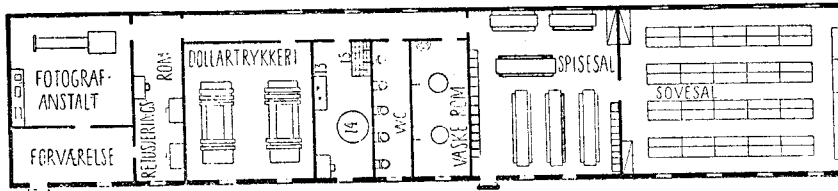
hausen. Det første led i produktionen foregik i »Reisserei«, hvor fanger rev arkene i otte stykker ved hjælp af stållinealer. Derefter blev sedlerne trykt i flere tempi og forsynet med fortløbende numre i nummereringsmaskinerne og blev lagt til tørre i reoler.

Sedlerne var fine og nye, men det var slet ikke meningen, for de skulle netop se brugte ud. I »Altmacherei« blev hver eneste seddel krøllet og sammenlagt og let tilsmudset. Mange af sedlerne blev endda gennemstukket med nåle, fordi man vidste, at engelske bankfolk ikke bruger gummi-bånd, men nåle, når de bundter sedlerne sammen.

Noterne kom i nummerorden fra maskinerne, men det er meget sjældent, at et bundt gamle sedler har numre i nærheden af hinanden, derfor måtte de omhyggeligt blandes. Hver eneste seddel blev til slut gennemlyst og kritiseret, for derefter at blive sorteret ud efter kvalitet i tre sorterere. Sedler med mindre fejl i tryk-

Arbejdskolonnen af fanger vender »hjem« til Sachsenhausen-lejren efter endt arbejde. Tegning af den danske maler Per Ulrich, der selv har været fange i lejren.

Barak 18 og 19 i Sachsenhausen, der husede seddelpresser, værksteder og opholdsrum for de 140 fanger, der arbejdede med trykning af falske pengesedler. 1. Nummererings-maskine. 2. Stencilmaskine. 3. Barakchef. 4. Tørrestativ. 5. Trykkerimaskine til pund-sedler. 6. Ovn. 7. Dynamo. 8. Hylde til pundsedler. 9. Bord til »forarbejder«. 10. Sorteringsplads. 11. Arbejdsborde. 12. Gravmaskine. 13. Gasbord. 14. Sleudermaskine (centrifuge). 15. Skyllevask.

ning eller papir gik lige i brokkassen.

Gestapo kom meget ofte og hentede færdige sedler for at kunne sprede dem ud til deres agenter i hele Europa og Mellemøsten. Mange sedler endte endog i selve Bank of England, og det varede længe før engelske eksperter fandt ud af, at der verserede falske sedler. For menigmand var det umuligt at se forskel på ægte og falske sedler selvom man stod med dem i hånden. Det var første klasses arbejde i blok 19.

Det var nazisternes mening til sidst at smide umådelige mængder af falske sedler ud over England fra flyvemaskiner for dermed at bringe fjenden ud i økonomisk ragnarok. Der var derfor stadig brug for flere sedler og trykkeriet, der først kun havde 33 medarbejdere, udvidedes stadig. Til sidst blev det nødvendigt at inddrage den tilstødende blok 18 i virksomheden, hvorefter man kom op på at beskæftige 140 fanger.

Selvom behandlingen nok var hård og disciplinen streng, så havde man det dog mange gange bedre i trykkeriet end andre steder i tyske koncentrationslejre. Alle var klar over, at der ikke var megen chance for at slippe levende fra det, og ingen kunne i tilfælde af sygdom regne med at komme på hospitalet, for intet måtte slippe ud om, hvad »Operation Bernhard« egentlig var. Der var dødsstraf for at snakke om arbejdet, og et par af SS-vagtmandskabet, der talte over sig i fuldskab, blev skudt. Fanger, der blev alvorligt syge, fik giftsprøtjen.

Hvis Tyskland sejrede, sagde major Krüger, kunne de fanger, man var tilfreds med, regne med at få til-

ladelse til at få deres familie til sig i lejren, men de ville aldrig nogensinde komme fri. Hvis Tyskland tabte — ja så kunne man selv regne ud, hvad der ville ske.

Umådelige mængder af pundnoter i forskellige størrelser, men for størstedelen 5 pundsedler, blev fabrikeret og oplagret. Man begyndte også at eksperimentere med dollarsedler og nåede også at få fremstillet en forside, men bagsiden fik man aldrig lavet.

Tiden gik og fronterne rykkede nærmere og nærmere, samtidig med at Berlin blev bombet nat efter nat. Med uro fulgte man i det lille falskmøntnersamfund udviklingen. Man anede, at enden var nær, og gruede for hvad der ville hænde, men der skete overraskende ting.

Den 26. februar 1945 kørtes hele trykkeriet med maskiner og mandskab fra Oranienburg station sydpå i 14 jernbanevogne; 3 vogne med fanger, 1 med vagtmandskab og 10 med maskiner og hele seddelbeholdningen. Efter flere døgns rejse gennem det krigshærgede Tyskland kom man til koncentrationslejren Mauthausen ved Donau, hvor det var meningen at trykkeriet skulle opstilles, men da der ikke fandtes stærkstrøm, måtte man opgive tanken og rejsen gik snart efter til *Rdel Zippf*, der kun var en lille lejr med 3 barakker, beboet af spanske fanger. Spanierne måtte rykke sammen i en barak, således at trykkerierne blev installeret i de to andre. I nærheden af lejren havde nazisterne sprængt store værksteder ind i fjeldet, og her blev så indrettet sorteringsrum for trykkeriet.

Amerikanske tropper nærmede sig imidlertid og fra Berlin kom ordre til at tilintetgøre maskiner og beholdninger af papir og sedler. Intet spor måtte blive igen.

Fangerne gik igang med at brænde de vældige papirmasser og destruere maskiner og gravureplader, der derefter sænkedes i en nærliggende bjergsø.

Major Krüger havde opholdt sig i Berlin, men en skønne dag kom han strygende i en flot bil med en ligeså flot blondine — der dog ikke var hans hustru. Han fik bilen fyldt op med pengesedler og forsvandt i retning af Schweiz.

Det gik for langsomt med at brænde papirlageret og pengesedlerne, for det var svært at få de tæt sammenpressede papirlag til at fænge. Man besluttede at læsse restlageret på lastbiler og køre det væk for at grave det ned til eventuelt senere brug. Nogle kasser blev styrtet i søen, men må være gået i stykker, for nogle dage senere skyllede sedlerne ind på bredderne. En lastvogn faldt med sin dyrebare last i amerikanernes hænder, og de gjorde store øjne, da de så indholdet af de store kasser.

Der kom ordre fra Berlin om, at trykkerifangerne skulle føres til Mauthausen, hvor der var gaskamre, men amerikanerne kom først og indtog lejren. Der kom kontraordre, nu skulle man hurtigst muligt søge til Ebensee koncentrationslejren. Men tiden var forpasset, amerikanerne kom stadig nærmere, og en skønne dag smed SS-erne uniformerne og stak af. Den 5. maj kom 4 amerikanske tanks og dermed havde Hitlers ufrivillige falskmøntnere reddet livet.

— Hvordan skulle fangerne komme hjem til deres respektive hjem? Tyskland lå i kaos og alle kommunikationslinier var odelagte. Amerikanerne satte flyvemaskiner ind og på en dag førte man fra Linz 8000 fanger i 250 maskiner til Frankrig. Herfra lykkedes det efterhånden Sven Hoffgaard at komme til Bruxelles og komme med flyvemaskine til København.

Den 30. maj 1945 vendte han tilbage til et befriet Danmark efter en lang og eventyrlig rejse med mange og frygtelige oplevelser.

— Bank of England reddede sig ud af affæren ved at foranstalte pengeombytning. Sachsenhausen-trykkeriet havde nået at få trykt for ca. 4 milliarder danske kroner i falske engelske pundnoter, men kun en brøkdelen kom dog på markedet.

Olav Holst.